

הסקירה השנתית של האגף למחקר כלכלי

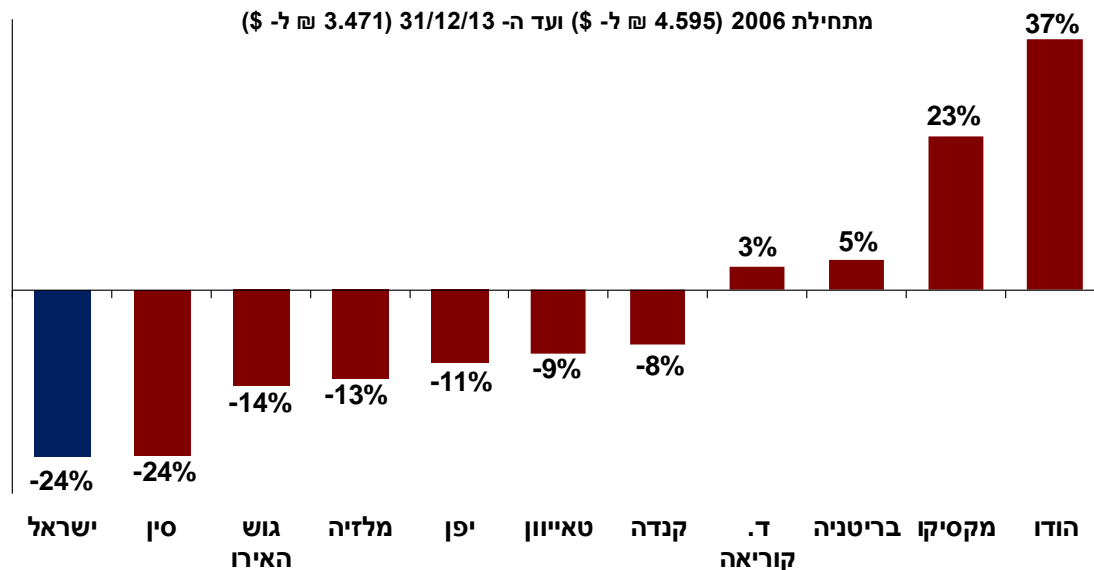
שחיקה ברווחיות ובכושר התחרות:

א. **תיסוף חד ומתמשך בשערו של השקל** - במהלך שנת 2013¹ התחזק השקל בכ- 7% לעומת הדולר ובכ- 3% ביחס לאירו. התחזקות זו של השקל מהווה המשך למגמת התיסוף שנמשכת זה שמונה שנים. מאז תחילת 2006 חל תיסוף מצטבר של כ- 24% בשערו של השקל ביחס לדולר, ושל כ-12% ביחס לאירו. העובדה שהתיסוף ביחס לדולר הינו חד אף בהשוואה בינלאומית, ממחישה את הפגיעה שספגה התעשייה הישראלית בכושר התחרות.

השינוי בשער החליפין המקומי מול הדולר

בקרב היבואניות המרכזיות לארה"ב

מתחילת 2006 (4.595 \$ ל- \$) ועד ה- 31/12/13 (3.471 \$ ל- \$)

מקור: עיבודי האגף למחקר כלכלי לנתוני אתר Oanda לשערי חליפין.

השפעת התיסוף באה לידי ביטוי במספר מישורים וטווחים: בטווח המיידי מביא התיסוף לפגיעה ברווחיות עסקאות יצוא שכבר בוצעו, כאשר בגין כל דולר מקבל היצואן פחות שקלים, בעוד סעיפי ההוצאות רובם נקובים בשקלים וממשיכים להתייקר. בנוסף, בטווח הבינוני נפגע היצרן הישראלי משחיקה ביכולתו להתחרות הן בשוק המקומי, מול יבוא מתחרה שמוזל במונחי שקל, והן ביצוא, כאשר בנוסף לירידה בתמורה השקלית הוא נאלץ להוריד מחיר במונחי מט"ח, במטרה להתמודד מול המתחרים ברחבי העולם.

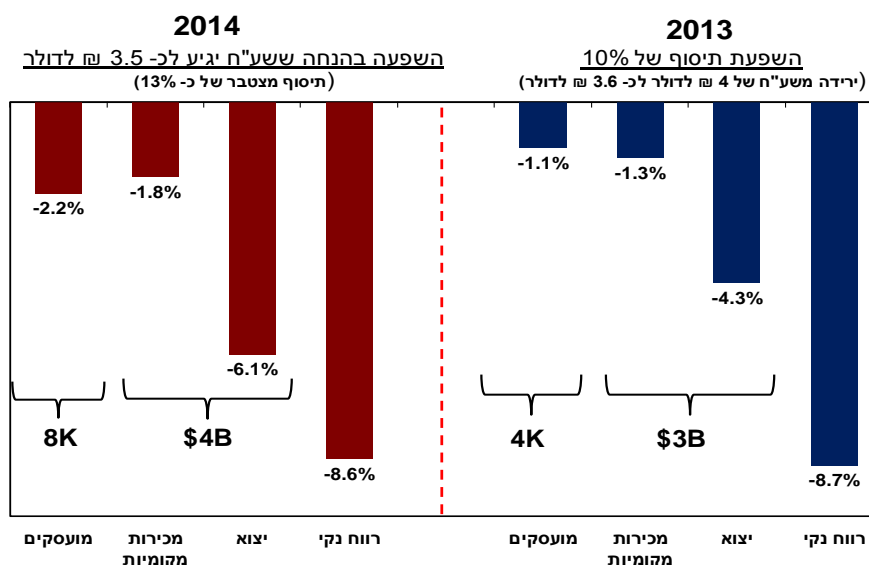
חיזוק לכך שהתיסוף פוגע לא רק ביצוא, אלא גם במכירות התעשייה לשוק המקומי, עולה מדיווחי התעשיינים בסקר השפעת התיסוף, שערך האגף למחקר כלכלי באפריל 2013, לפיו יסתכם אובדן העסקאות המצטבר בשנים 2013-14 בכ- 7 מיליארד דולר, מזה כ- 5 מיליארד בהפסד מכירות ליצוא והיתר באובדן מכירות לשוק המקומי. עוד עולה מהסקר כי הפסד מכירות פוטנציאליות אלו, יביא לאובדן מצטבר של כ- 12 אלף מקומות עבודה קיימים ו/או פוטנציאליים. נדגיש, כי אומדן זה

¹ דצמבר 2013 לעומת דצמבר 2012.

הסקירה השנתית של האגף למחקר כלכלי

מתייחס לתעשייה בלבד, בעוד השלכותיו המשקיות של התיסוף נרחבות יותר בשל ההשפעה על יצוא השירותים ויתר הענפים הפעילים במעגלים שסביב התעשייה.

השפעת התיסוף על חברות התעשייה

מקור: סקר השפעת התיסוף, האגף למחקר כלכלי, אפריל 2013.

על רקע השחיקה בכושר התחרות של התעשייה בשוק המקומי, ניתן להבחין כיצד נגס היבוא בשנים האחרונות בחלקה של התוצרת המקומית: בעשור החולף זינק משקל היבוא בסך הצריכה הפרטית של משקי בית בישראל על מוצרי תעשייה, מ-40% בשנת 2001 לכ- 48% בשנת 2011.²

ב. **התייקרות התשומות המקומיות שבשליטת הממשלה** - בשנת 2013 התמודדה התעשייה עם עלייה נוספת בתעריפי תשומות הייצור, בעיקר אלו שבשליטת הממשלה.³ מחירי המים לתעשייה התייקרו ב- 17%, מחירי החשמל ב- 5% והארנונה ב- 2.3% (זאת טרם נלקחו בחשבון ההעלאות החריגות). התייקרויות אלו מצטרפות לגל התייקרויות רב שנתי של תעריפי התשומות שבשליטת הממשלה, כאשר בחלק מהתשומות מדובר בהתייקרויות של מאות אחוזים מאז 2008, כפי שמפורט בגרף.

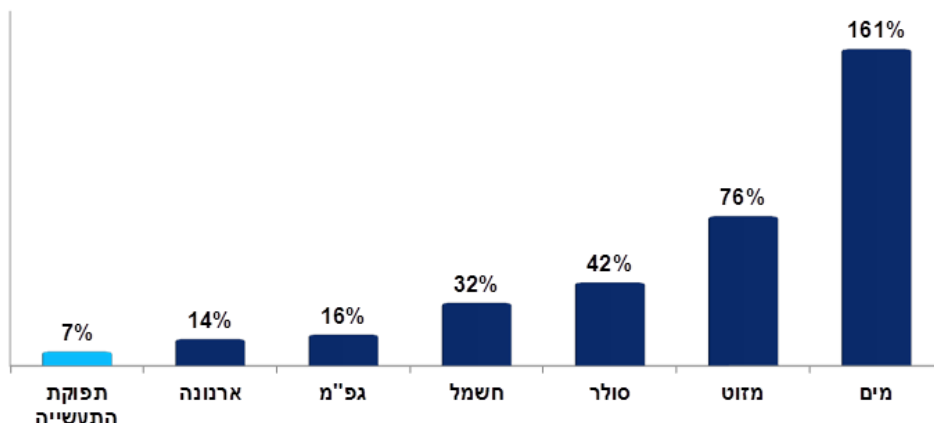
² לפי נתוני למ"ס, נתון 2011 - העדכני ביותר שקיים.

³ מקור: נתוני המחלקה לכלכלת עסקים, התאחדות התעשיינים.

הסקירה השנתית של האגף למחקר כלכלי

עלויות הייצור ומחירי תפוקת התעשייה

שיעורי שינוי מצטברים ממוצע 2013 לעומת ממוצע 2008

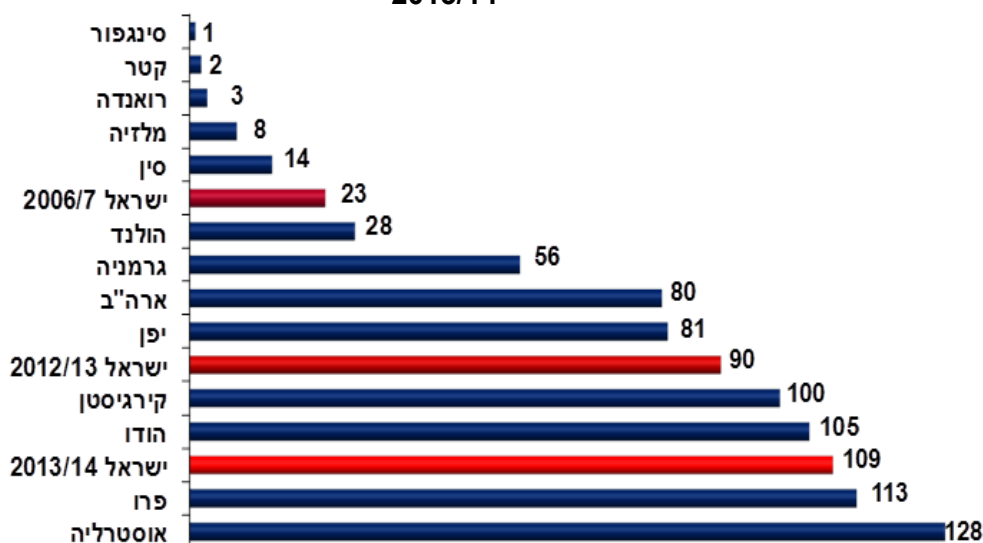
מקור: נתוני המחלקה לכלכלת עסקים ועיבודי האגף למחקר כלכלי לנתוני למ"ס.

למרות התייקרויות אלו, עלו מחירי תפוקת התעשייה מאז 2008 בכ- 7% בלבד, מזה 10% במכירות לשוק המקומי וכ- 3% במחירי היצוא (במונחי שקל). השילוב של עליות חדות בתשומות הייצור, לצד התייקרויות מתונות יחסית בתפוקת התעשייה, מסביר חלק לא מבוטל מהשחיקה ברווחיות.

ג. **עלייה בנטל הרגולאטורי** - בשנים האחרונות חלה עלייה ניכרת בנטל הרגולאטורי המוטל על החברות, עלייה זו חונקת את הפעילות הכלכלית, משיטה עלויות כבדות על הפירמות, ולכן פוגעת בכושר התחרות ומרחיקה תעשיינים מפעילות מקומית. דירוג ישראל במדד נטל הרגולציה הממשלתית המוצג בדו"ח התחרותיות העולמי⁴, הדרדר מהמקום ה- 23 בשנת 2006/7, ועד למקום ה- 109 (מתוך 148 מדינות) כיום.

מדד נטל הרגולציה הממשלתית

2013/14

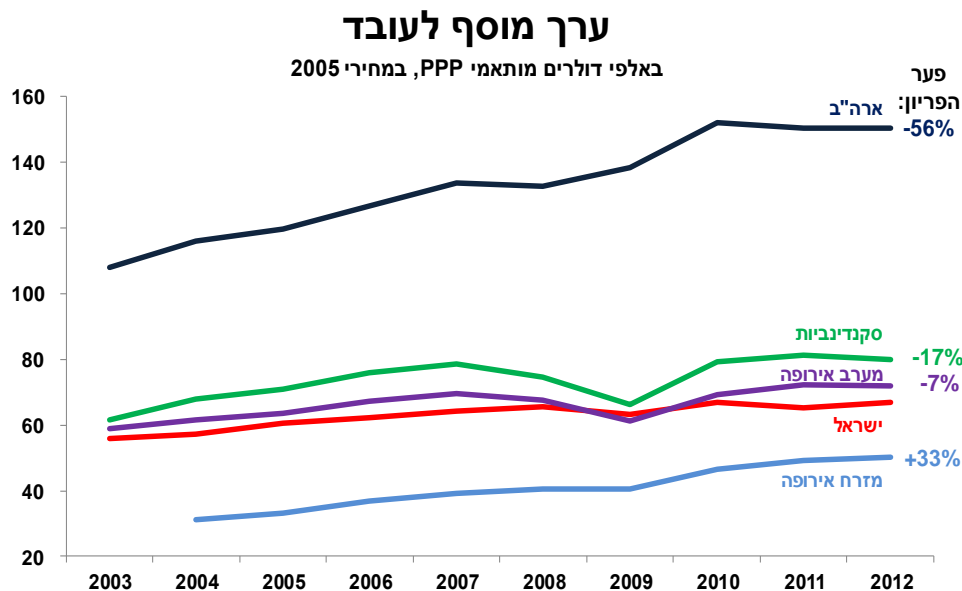

מקור: דו"ח התחרותיות העולמי של הפורום הכלכלי העולמי (WEF).

⁴ של הפורום הכלכלי העולמי (WEF).

הסקירה השנתית של האגף למחקר כלכלי

ד. **פריון עבודה נמוך** – מבדיקה שביצע האגף למחקר כלכלי עולה כי בשנת 2012 היה התוצר למועסק בתעשייה הישראלית⁵ נמוך בכ- 10% בהשוואה למדינות מערב אירופה, בכ- 20% לעומת מדינות סקנדינביה, ובכ- 55% בהשוואה לארה"ב. למעשה, רק לעומת מדינות מזרח אירופה מציגה התעשייה הישראלית פריון גבוה יותר.

מקור: עיבודים והערכות האגף למחקר כלכלי לנתוני המ"ס, OECD, Eurostat, BEA.

העובדה שפריון העבודה בתעשייה הישראלית נמוך בהשוואה בינלאומית מעצימה את הנחיתות בכושר התחרות של התעשייה הישראלית.

פערים אלו בפריון מוסברים על ידי שני גורמים מרכזיים:

המחסור בעובדים מקצועיים - זה מספר שנים שהתעשיינים מדווחים על מחסור בעובדים מקצועיים. לפי סקר ציפיות בתעשייה עמד בשנת 2013 שיעור המדווחים על קושי בגיוס עובדים מקצועיים על כ- 77% בממוצע. קושי בולט נרשם בענפי הכרייה והחציבה, הגומי והפלסטיק, המתכת והחשמל. מנתוני המשרות הפנויות של המ"ס, ניתן ללמוד שמדובר בעיקר במחסור של מהנדסים, רתכים, מסגרים, מפעילי מכונות, חשמלאים ומתקינים. מחסור זה בעובדים מקצועיים הינו תולדה של הזנחה רבת השנים של מערך החינוך המקצועי-טכנולוגי בישראל. המחסור בעובדים מקצועיים צפוי להחמיר בשנים הקרובות על רקע פרישתם ההדרגתית של עולי שנות ה-90 מבריה"מ ויציאתם לפנסיה. מחסור זה, במידה ולא יקבל מענה, צפוי להעצים את פער הפריון שקיים כבר היום.

⁵ נתון ישראל כולל כרייה וחציבה.

הסקירה השנתית של האגף למחקר כלכלי

שיעור השקעה נמוך יחסית – בעשור החולף היה שיעור ההשקעה במכונות ובציוד במשק נמוך בהשוואה בינלאומית (4.7% מהתוצר בישראל לעומת 5.6% בממוצע ה-OECD). בנוסף, מסתמנת מגמת ירידה בשיעור ההשקעות במכונות ובציוד בתעשייה: שיעור זה ירד מ-13.8% מהתוצר התעשייתי בשנת 2006 לכ-10.5% בשנת 2013. מגמה זו מדאיגה ביותר בעיקר כשלוקחים בחשבון כי חלק מהותי מההשקעה שבוצעה בשנים האחרונות התמקדה במפעל אלקטרוניקה בודד.